

RS AU § 111 Remiss. Förslag till beslut för nytt naturreservat i marin miljö - Karlsöarnas havsområde dnr 1974-2024

Ärendenummer: RS 2025/492

Arbetsutskottets förslag till regionstyrelsen

- Upprättat förslag till yttrande inlämnas till Länsstyrelsen i Gotlands län.

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Gotlands län föreslår att ett havsområde runt Karlsöarna, cirka 97 000 hektar stort, ska skyddas som naturreservat. Syftena är flera, men centralt är att skydda viktiga födosöksområden för alkor och tumlare, genom att reglera fisket i området.

Området är också av betydelse för marina ekosystemtjänster och annan biologisk mångfald, med prioriterade bevarandevärden som rev och rekryteringsområde för strömming. Sannolikt kommer området senare att utpekas även som Natura 2000, även om de föreslagna gränserna för reservatet respektive Natura 2000-området inte kommer vara exakt samma.

Den föreslagna reservatsbildningen bedöms gynna det regionala utvecklingsmålet kring *Säkrad biologisk mångfald* samtidigt som det inte bedöms påverka andra regionala utvecklingsmål kring klimatneutralitet, energisystem, näringslivsutveckling och kommunikationer negativt.

Bedömning

Ärendet har mycket gemensamt med delar av ärendet kring *Nya Natura 2000-områden för bevarandet av fåglar enligt fågeldirektivet* (RS 2022/782) som regionstyrelsen tog ställning till i juni 2022. Upprinnelsen till det ärendet var att regeringen då hade gett tolv av landets kustlänsstyrelser i uppdrag att utifrån information om fågelförekomster och arternas ekologiska behov föreslå marina områden lämpliga att ingå i Natura 2000-nätverket. Länsstyrelsens förslag var att inrätta två Natura 2000-områden; ett längs hela Gotlands ostkust, och ett för ett stort havsområde främst väster om Karlsöarna.

Regionstyrelsen tillstyrkte inte förslaget. Skälen var främst att regionstyrelsen ansåg att förslaget, i avsaknad av konsekvensutredning, inte innehöll svar på hur många av målen i den regionala utvecklingsstrategin, kring bland annat energitillförsel, klimatarbete, kommunikationer och näringslivsutveckling, som skulle komma att påverkas av förslaget.

Några skillnader mellan förslaget kring Natura 2000-områden 2022 och det nu föreliggande förslaget kring naturreservat bör uppmärksammas:

- Länsstyrelsens förslag 2022 gällde två Natura 2000-områden; havsområdet runt Karlsöarna och det betydligt större området längs hela Gotlands ostkust. Föreliggande förslag gäller bara havsområdet runt Karlsöarna.
- Formen på det nu föreslagna naturreservatet är inte identisk med förslaget på Natura 2000-område 2022. En stor skillnad är att det föreslagna naturreservatet inte följer den gotländska kusten utan mer eller mindre går rakt söderut från Karlsöarna (se bilaga 1).
- Natura 2000 är i strikt mening inte är exakt samma sak som ett naturreservat. Ett naturreservat är ett formellt områdesskydd enligt 7 kapitlet i miljöbalken med specifika föreskrifter, medan ett Natura 2000-område är mer inriktat på att uppfylla EU:s bevarandemål, exempelvis enligt fågeldirektivet, och kräver prövning av verksamheter som kan påverka området negativt.
- Region Gotlands nya översiktsplan var 2022 under framtagande. Regionstyrelsen hade 2022 invändning att *"de två föreslagna SPA-områdena med stor sannolikhet kommer försvåra utbyggnad av vindkraft till havs i de tre områden som pekas ut i förslaget till ny översiktsplan för Gotland"*. När översiktsplanen nu är antagen kan konstateras att den innehåller två områden för nyproduktion av energiutvinning till havs. Det ena av de områdena, E18 väster om Hoburgen, ligger söder om det föreslagna naturreservatet. Det finns dock ett mindre överlapp mellan ytorna, vilket också länsstyrelsen uppmärksammar i beslutet.
- Regeringen hade i juni 2022 inte presenterat sitt stopp för havsbaserad vindkraft i Östersjön i svensk ekonomisk zon. Det innebär dock inte per automatik att det även berör vindkraftsetableringar innanför territorialgränsen. Likaledes bör regeringens etableringsstopp för vindkraft inte betraktas som permanent för all framtid, utan något som är avhängigt säkerhetsläget i kombination med teknikutvecklingen.
- EU har höjt ambitionsnivåerna när det gäller ekologisk hållbarhet. Syftet med den nyligen antagna förordningen om restaurering av natur (EU 2024/1991) är att vända förlusten av biologisk mångfald och försämringen av ekosystem i EU. Medlemsstaterna har fram till augusti 2026 på sig att ta fram nationella naturrestaureringsplaner för hur detta ska gå till. Skydd av marina miljöer kommer med stor sannolikhet ha en framträdande roll, eftersom EU-kommissionen redan 2022 inledde ett överträdelseärende mot Sverige för att Sverige inte klassificerat de mest lämpade områdena i antal och storlek i landets marina vatten som särskilda skyddsområden (SPA) enligt fågeldirektivet.

Enligt vad regionstyrelseförvaltningen erfar fortgår processen med Natura 2000-utpekandena för bland annat havsområdet runt Karlsöarna; Länsstyrelsen har lämnat sitt förslag till regeringen. Under förutsättning att regeringen fattar beslut kommer sannolikt kommer ett likartat område som nu föreslås som naturreservat senare förklaras som även Natura 2000-område.

Skälen att Länsstyrelsen föreslår även naturreservat som skyddsform är sannolikt att man effektivare kan skydda både populationen av alkor och andra havsfåglar och Östersjötummlaren eftersom man kan reglera utnyttjandet av havet genom föreskrifter. I föreskrifterna kan man bland annat förbjuda fiske i området, vilket dels skyddar den för alkor och tumlare gemensamma födoresursen fisk, dels minskar dödligheten hos både havsfåglar och tumlare genom att minska förekomsten av fiskeredskap som kan orsaka drunkning.

Genom att förbjuda fiske i reservatet kan det också ges möjlighet för återhämtning av fiskpopulationerna, vilket understöds av den ovannämnda förordningen om naturrestaurering. Förordningen betonar att restaurering ska prioriteras i Natura 2000-områden samt livsmiljöer för de arter som återfinns i bilaga 2, 4 och 5 till art- och habitatdirektivet. I Karlsöarnas havsreservat gäller detta för naturtypen biogena rev och arten Östersjötummlare.

En annan viktig faktor är att föreskrifterna ger möjlighet till att förbjuda etablering av vindkraftsverk och andra anläggningar till havs. Att området inte har klassats som område för energiutvinning i den statliga havsplanen indikerar att området inte är lämpligt för vindkraft. Förutom att området är genomkorsat av fartygsstråk så ligger norra delen av reservatsområdet inom TV Riksintresse Flygplats – MSA ytor (3 kap 8 § MB) samt FM MSA (3 kap. 9 § MB). En mindre del av reservatets norra hörn ligger även inom riksintresset FM Stoppområde Höga objekt (3 kap. 9 § MB). Länsstyrelsens förslag till A-föreskrifter bifogas som bilaga 2.

Regionstyrelseförvaltningens samlade bedömning är att föreslå regionstyrelsen att tillstryka bildandet av naturreservatet *Karlsöarnas havsområde*. Det är i linje med den regionala utvecklingsstrategins definition av det övergripande målet *Gotland är en förebild i energi- och klimatomställningen* ("Gotland har bidragit till att Östersjön är ett levande och friskt hav. Naturen brukas så att ekosystemtjänsterna värnas och öns biologiska mångfald säkras") samtidigt som det bidrar till måluppfyllelse för effektmålet *Säkerad biologisk mångfald*.

Reservatsbildningen bedöms samtidigt inte försämra möjligheterna att nå några av utvecklingsstrategins andra effektmål, där de i sammanhanget viktigaste är:

Ett klimatneutralt Gotland och Ett energisystem baserat på förnybar energi

Ytan utgör inget regionalt utvecklingsområde för havsbaserad energiproduktion i Region Gotlands översiktsplan. Ytan är inte heller reserverad för energiutvinning i den (reviderade men ännu ej antagna) nationella havsplanen. Ledningssträckning för nya energiöverföringskablar mellan Gotland och fastlandet är fortfarande under utredning, men bedöms inte påverkas. Länsstyrelsens avsikt är att nedläggning och underhåll av undervattenskablar generellt ska vara tillåten, men tillståndspliktig. Yttrandet innehåller en begäran om förtydligande på detta område.

God konkurrenskraft och tillväxt i näringslivet

Länsstyrelsens bedömning är att en reservatsbildning inte har någon kostnadmässig konsekvens för yrkesfisket eftersom det inte finns några särskilda fiskerätter i området och det överlappar inte heller med riksintresse för yrkesfiske enligt miljöbalken. Reservatsbildningen är positiv för besöksnäringen. Närmaste LIS-område (landsbygdsutveckling i strandnära lägen) ligger i Klintehamn och påverkas inte.

God tillgänglighet och hållbara kommunikationer

Reservatet korsas av flera befintliga sjötrafikstråk som är riksintressen enligt MB 3 kap. 8 §. Länsstyrelsen bedömer att reservatets föreskrifter inte påverkar sjöfarten i dessa stråk eftersom fartygstrafik inte regleras. Farledsunderhåll kommer vara tillåtet. Det gäller därmed även inseglingen/tillgängligheten till Klintehamns hamn liksom turisttrafiken till Karlsöarna.

Ärendets behandling under mötet

Ärendet föredras av Jonas Nilsson, ekostrateg, regionstyrelseförvaltningen.

Ordförande ställer proposition på regionstyrelseförvaltningens förslag och finner att det bifalls.

Beslutsunderlag

Remiss. Förslag till Beslut om naturreservatet Karlsöarnas havsområde, Eksta socken, Gotlands kommun, Länsstyrelsen i Gotlands län, inkom 2025-02-21
Förslag till yttrande daterad 2025-04-22
Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2025-03-11